

Arheološka izkopavanja v Kopru med leti 2005 in 2019 s poudarkom na poznoantični materialni kulturi

Barbara Hofman

OKRA arheološke raziskave
hofman.barbara@gmail.com

Borut Toškan

ZRC SAZU, Inštitut za arheologijo
borut.toskan@zrc-sazu.si

Članek predstavlja štiri nove arheološke lokacije v Kopru: Ribiški trg, Škofijsko palačo, Vrtno ulico 2 in Vrtno ulico 8, ki so bile raziskane med leti 2005 in 2019. Osredotoča se na poznoantične strukture in najdbe. Novi podatki dopolnjujejo poznavanje poznoantične meje poseljenosti na Koprskem otoku in diferencirajo poselitveni in grobišni areal na osrednjem delu otoka, kar omogoča dodatni vpogled v poznoantično strukturo mesta in potencialno urbanistično rekonstrukcijo. Drobne najdbe materialne kulture in živalskih kosti na lokacijah opisujejo poznoantični način življenja in gospodarstva v odvisnosti od socialnega statusa prebivalstva.

Ključne besede: Koper, Ribiški trg, Vrtna ulica, Škofijska palača, pozna antika

Archaeological excavations in Koper between 2005 and 2019 with emphasis on late antique material culture

The article presents four new archaeological sites in Koper: Ribiški trg, Škofijska palača, Vrtna ulica 2 and Vrtna ulica 8, excavated between 2005 and 2019. It focuses on late Roman structures and material finds. New data complement the information about Late Antiquity settlement boundary on the island of Koper and differentiate settlements from the cemetery area in the central part of the island, which provides additional insights into the Late Antiquity structural site and potential urban reconstruction. Small finds of material culture and animal bones describe a way of life in the economy depending on the social status of the settlers.

Key words: Koper, Ribiški trg, Vrtna ulica, Škofijska palača, Late Antiquity

Uvod

Posamezne antične najdbe, ki izvirajo s koprskega otoka iz 1. stol. pr. n. št. pričajo o poseljenosti otoka že v pozno republikanskem oz. zgodnjecesarskem času (Cunja 2001, 296; Cunja 2010, 115). V 1. stol. *Aegido* ali *oppidum civium Romanorum* omenja Plinij Starejši. To rimsko naselbino lahko pričakujemo na prostoru med reko *Formio* in mestom *Parentium*. V obdobju preseljevanja in zgodnjega srednjega veka je otok po vsej verjetnosti postal refugij zalednega prebivalstva. Mesto se je imenovalo *Capris* (Bratož 2001, 39) in kasneje v čast Justina II

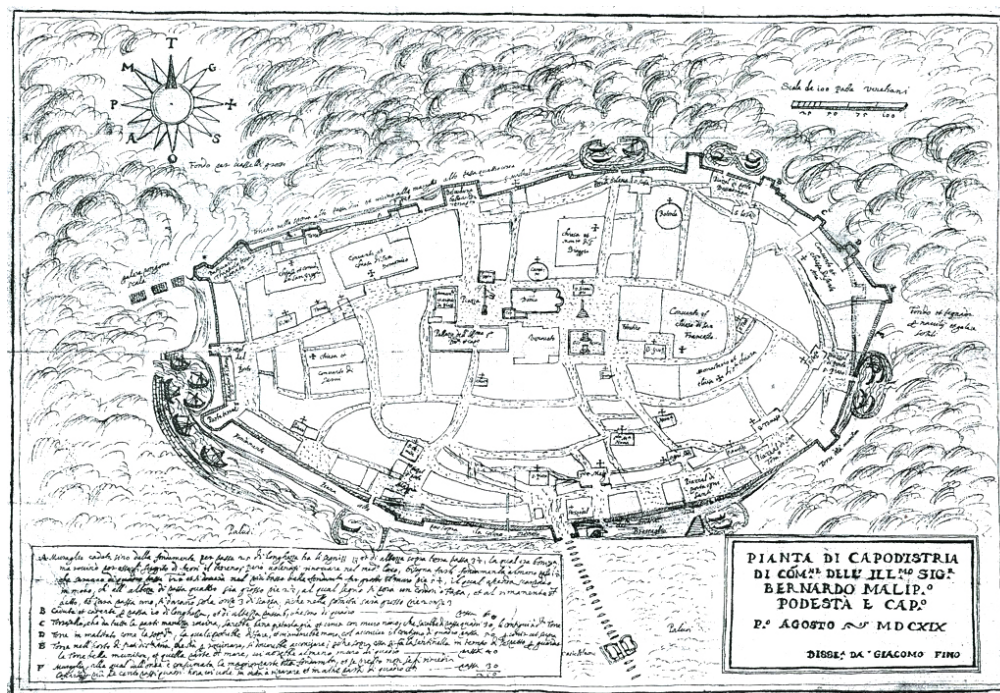
Iustinopolis. Njegova lokacija na koprski otok ni sporna (Šašel 1974, 488). O tem pričajo številne arheološke lokacije, ostanki materialne kulture, viri in poročila (Trenz, Lazar, Guštin 2011). V tem članku predstavljena arheološka izkopavanja te lokacije dopolnjujejo.

Ribiški trg (2006)

Ribiški trg je eden izmed osmih obodnih trgov mesta Koper in leži na severovzhodnem delu otoka. Kot *Piazzal di porta Bossedraga* je prikazan na karti *Pianta di Capod' Istria* Giacomina Fina iz leta 1619. Za obodne trge velja, da so bili postavljeni znotraj obzidja, kjer so jih s treh stra-

Slika 1: Poznoantične lokacije v Kopru. Temno rdeče so označene lokacije predstavljene v članku. Osnovni načrt (Trenz, Lazar, Guštin 2011, 103 sl. 7).

Slika 2: Giacomo Fini, Načrt mesta Koper iz leta 1619. Original hrani Archivio di Stato Venezia.

ni zapirale stavbe, s četrte pa obzidje; običajni strukturi trga sta sodila tudi vodnjak ter cerkvi-
ca (Guček 2005, 30-31).

Bošedraga je predel Kopra, ki leži ob severovzhodnem vznožju otoka. Od glavnega trga Kopra, beneške *Platea communis* (12,4 mnm), se relief spusti proti vzhodu za 10 metrov. Leta 1701 je G. B. Polcenigo v poročilu beneškemu senatu o stanju koprskega obzidja zapisal, da je ta predel zapolnjen z zgradbami in da se mestno obzidje pri Bošedragi spusti proti morju, tako da morje ob plimi vdira skozi mestna vrata. Na obeh straneh vrat sta stala stolpa, obzidje pa je bilo z notranje strani proti sv. Ani večkrat prekinjeno s hišami in vrtovi (Zanier 2011, 66).

Prve arheološke raziskave na Ribiškem trgu v Kopru so bile opravljene leta 2001 (Frelih 2002). Odkrit je bil vzhodni del srednjeveškega mestnega obzidja ob hiši Ribiški trg 9. Opravljene so bile tudi georadarske meritve (Car, Stopar, Rijavec 2005), ki so v osrednjem delu trga prikazale izrazito linijsko anomalijo. Objekt Ribiški trg 9 je bil raziskovan leta 2006 (Hofman, 2006a) in med leti 2009 in 2019. Odkriti so bili ostanki stavb, materialna kultura iz 16. in začetka 17. stoletja ter novoveška cisterna (Zanier 2011, 65; Hofman 2019).

Arheološke raziskave leta 2006 so bile opravljene zaradi povečane uporabne površine Ribiškega trga. Poleg zemljenih depozitov so bili na skrajnem vzhodnem delu Ribiškega trga odkriti linija iz velikih skrilastih plošč oz. pokrov novodobnega odvodnega kanala v smeri severovzhod-jugozahod ter novoveške betonske strukture servisnega kompleksa Luke Koper. V zahodnem delu so se poleg recentnega kamnitega tlaka nahajali še vkop za vertikalni nosilec, podprt s kamnitimi zagozdami ter več jam, v katerih so bili odkriti ostanki oksidiranih železnih predmetov, ki so pripadali nekdanji obrtniški kovinski delavnici v neposredni bližini - zgornja ulica tik za zgradbami, ki predstavljajo zahodni rob Ribiškega trga, se je v 19. stoletju imenovala *Calle del Forno* (Pri pečeh) (Hofman, 2006a).¹

¹ Opis raziskav povzemamo po Hofman 2006a.

Slika 3 Koper, Ribiški trg. Osrednji del izkopnega polja z linijo obzidja in tlakovanjem (foto: B. Hofman).

V osrednjem delu izkopnega polja je bilo odkritih več zidov, ki so potekali v smeri vzhod-zahod in en zid v smeri sever-jug. Najbolje ohranjen zid je bil odkrit v dolžini 15 m in širini med 1,10 m in 1,30 m in je predstavljal del kamnite strukture srednjeveškega obzidja.² Pravokotno nanj je na zahodni strani potekal zid širine 1,8 m, ki je po kompaktnosti gradnje (hidravlično vezivo) po vsej verjetnosti predstavljal del objekta neposredno ob morski obali. Morda lahko sklepamo na enega izmed stolpov ob mestnih vratih, ki jih navaja zgoraj omenjeni G. B. Polcenigo. Tik ob zidu je najden odlomek ostenja vzhodno mediteranske amfore kot edini poznoantični kos keramike. Deloval je kot tujek, ki se je nahajal v neenotni in kulturno neopredeljivi plasti. Vzhodno od srednjeveškega obzidja je bila odkrita ravna tlakovana hodna površina dolžine 7,3 m, ki se je nadaljevala proti jugu izven izkopnega polja.

Srednjeveški zid je bil večkrat obnovljen, razširjen, pa tudi prekinjen ali poškodovan in v končni fazi porušen. Na zahodni strani izkopnega polja je bila odkrita kamnita krogla, ki je bila nedvomno uporabljena pri obleganju mesta ali rušenju obzidja. Linija zidu ustreza severni liniji obzidja na načrtu Giacoma Fina iz leta 1619. Linije zidov ali objektov na Ribiškem trgu, ki so bili odkriti leta 2006, se na franciscejskem katastru iz leta 1819 ne pojavijo več, torej je bil takrat

² Župančič, Žitko osebno ob arheoloških izkopavanjih na terenu 2006.

celoten prostor že zravnano, njegova namembnost pa spremenjena. Podatke, ki jih morda lahko razširimo tudi na Ribiški trg, prinaša tudi Hilber leta 1889, ki opisuje, da se je na vzhodnem delu otoka nahajalo večje število potopljenih pomolov (Zanier 2011, 65). Na severni strani tega nadaljšega zidu je bilo odkrito nekdanje morsko dno. Danes se morje nahaja več kot 130 m severneje, kar je posledica nasipavanja otoka.

Škofijska palača (2013)

Zahodni del Trga Brolo, ki se na severozahodni strani stika s koprsko stolnico, zavzema Škofijska palača z vrtovi. Arheološka izkopavanja na območju stavbnega kompleksa Škofije Koper, ki so se vršila leta 1989 pred gradnjo prizidka, so na globini 2,4 m odkrila poznoantično plast z ostanki materialne kulture, značilne za poznoantično poselitev Kopra med 4. in 7. stoletjem (Kajfež, Josipovič 2000, 51).

Zaradi rekonstrukcije in dozidave Škofijske palače so bila leta 2012 opravljena testna sondiranja, pri katerih so bili odkriti ostanki zidov in odlomki tegul (Hofman 2012). Sledila so arheološka izkopavanja na vrtu Škofijske palače.

Različne poznoantične in zgodnesrednjeveške jame so bile vkopane v geološko osnovo: jame za vertikalne nosilce, odpadne jame in grobne jame. Poznoantična plast, ki se na koprskem otoku pojavlja nad geološko osnovo, poleg sicer različnega deleža peščenega melja in organskih delcev vsebuje še drobce oglja, lupine školjk in polžev, dele gradbenega materiala (tegule, imbreksi), apnenčastih kamnitih ploščic in odlomke poznoantične lončenine (Horvat 1993, 4). Na dvorišču Škofijske palače v poznoantični plasti prevladujejo najdbe amfor, sledi jim črno kuhinjsko posodje grobih faktur. Odkriti so bili še večji kos hišnega lepa (T. 2: 10), valjasto oblikovan kos marmorja, glineno vretence, dva odlomka oljenk (T. 1: 1, 2) ter odlomek vrča.

Ohranjen odlomek oljenke (T. 1: 1) je zaradi manjše ohranjenosti težje opredeljiv, vendar po vsej verjetnosti sodi med oljenke tipa Loeschke IX ali X. Ohranjen del diska oljenke (T. 1: 2) ima ornament, oblikovan med dvema poudarje-

nima ravnima linijama med zunanjim in notranjim robom diska. Okras je slabo razpoznaven zaradi uporabe že obrabljenega kalupa (Cunja 1996, 106). Na disku je bila ohranjena odprtina za olje. Na mestu, kjer je disk potegnjen v nosek, so na notranji strani vidni sledovi gorenja. Glede primesi v glini, barve in odsotnosti premaza, sodi med imitacije afriških oljenk tipa Hayes II, z bližnjimi paralelami v Kopru na Kapucinskem vrtu ter na Garibaldijevi ulici 30 (Cunja 1996, T. 20, 232; Kajfež, Josipovič 2000, 54). Oljenke tipa Hayes II so sicer znane na širšem slovenskem prostoru oz. v provincah Noriku, Panoniji Primi in Saviji ter regiji Venetija in Histrija v 4. in 5. stoletju (Modrijan, Milavec 2011, 237).

Odlomek ustja severnoafriške cilindrične amfore tipa Keay 61 in 62 (T. 1: 5) ima tik pod koničasto izoblikovanim odebeljenim ustjem opazne plitve kanelure, nastale pri izdelavi posode na lončarskem vretenu. Ustja amfor tipa Keay 61 in 62 so se nahajala tudi na območju izkopavanj Kapucinskega vrta ter na območju Škofijskega ordinariata leta 1989 (Cunja 1996, T. 21; 22; 23; Kajfež, Josipovič 2000, 53).

Odkriti so bili tudi trije odlomki vzhodnomediteranskih amfor tipa Keay 65 LRA 2, okrašenih z linijami vzporednih gostih navzdol usmerjenih ostrih vzporednih kanelur (T. 2: 4, 5). Amfore tipa Keay 65 LRA 2 so razširjena oblika vzhodno mediteranskih amfor, za katere je značilen kroglast trup z gumbastim zaključkom. Rame so konične in nizke, vrat lijakast, ustje na notranji strani odebeljeno. Ročaja sta polkrožno oblikovana, ovalnega preseka in povezujeta lijakast vrat z rameni. Ostanki amfor tipa Keay 65 LRA 2 se pojavljajo na Koprskem otoku tudi na Vrtni ulici 8 in Kapucinskem vrtu, v Piranu in na Školaricah (Cunja 1996, T. 26, 294-296; Snoj, Novšak 1992, 271; Žerjal 2008, 158).

Med najmlajše keramične najdbe sodi odlomek amfore z ravnim dnom (T. 2: 6) iz dobro prečiščene gline, ki ji časovno sledimo od poznega 5. do začetka 7. stoletja.

Odkriti so bili štirje odlomki narebrenih ostenj amfor vzhodnomediteranskih amfor tipa Keay 67, imenovanih *Samos cistern type*. Izdela-

Slika 4: Koper, škofijska palača. Kompozitni tloris grobov in vkopov v geološko osnovo (izvedba: J. Hobič).

ne so iz gline z veliko količino sljude, so rdečerjave barve in trdo žgane, podolgovato ali hruškasto oblikovanega trupa s koničastim zaključkom. Ustje je neprofilirano ali rahlo odebeljeno, vrat nizek cilindričen in v rahlem kotu prehaja v rame. Ročaja sta oblikovana z vzdolžno kaneluro in povezujeta rame z zgornjim delom vratu. Razširjene so bile v Kampaniji in na Jadranu, predvsem v kontekstih poznega 6. stoletja (Perko 2000, 444). Na območju Kopra so bile odkrite tudi na Kapucinskem vrtu (Cunja 1996, T. 27, 297-299).

Kuhinjska keramika je na najdišču Škofijske palače zastopana z lonci (T. 1: 10) izdelanimi na lončarskem vretenu iz gline s primesmi peska, apnenca in drugih pustil, ki so lončarski masi namerno dodane zaradi temperaturnih sprememb, katerim so podvržene posode pri kuhanju. Posodje je dobro redukcijsko in trdo žgano. Določimo lahko vsaj dve različni fakturi. Pri prvi so primesi drobno zmlate, pri drugi so grobe, kar se odraža tako na površini posode kot v debelini sten. Enake lastnosti lahko pripišemo

tudi pokrovom. Izdelava kuhinjskega posodja, odkritega v Kopru je pripisana domačim lončarjem (Cunja 1996, 122; Kajfež Josipovič 2000, 54). Najpogostejša oblika navadne keramike je lonec z izvihanim ustjem, ki je enakomerno debelo in ravno zaključeno in skoraj brez vratu prehaja v izbočeno rame (T. 1: 10). Na mestu prehoda iz rame v trup, se ostenje stanjša. V zgornji tretjini lonec doseže najširši obod. Zunanji rob izvihane- ga ustja ne presega največjega oboda posode, zato sodi med bolj zaprte lonce. Na najdišču ni bilo odkritih celih posod, vendar lahko sklepamo na koničen spodnji del in ravno dno (Cunja 1996, 122). Glede na oblikovanost ustja in stanjšanost ostenja sodijo v prvo skupino loncev z neprofiliranim izvihanim ustjem po Cunji (1996, 123). Časovno imajo taki lonci širok časovni razpon, najbolj pogosto pa jih najdemo v kontekstih 6. in 7. stoletja (Cunja 1996, 125).

V poznoantični plasti se je nahajalo vreten- ce (T. 2: 7) ter odlomek hišnega lepa ali ometa svetlo rjave barve, iz gline z večjo količino svetlih

Tabela 1: Živalski ostanki poznoantične starosti z najdišča Škofija v Kopru po skeletnih elementih. Količina najdb je podana kot število opredeljenih primerkov (*Number of Identified Specimens* oziroma NISP; Grayson 1984). Podatki o najdbah iz poznoantične plasti vključujejo gradivo iz SE 99, 110, 133, 217, 253, 282, 294 in 426, tisti o najdbah iz jam za stojke pa SE 131, 186 in 436.

Takson	Poznoantična pl.	Jame za stojke	Jama SE123	Jama SE299	Grob 1	Grob 4	Grob 6	Grob 8	SKUPAJ
<i>Bos taurus</i>	18		6	1		2			27
Caprinae	8	1	4						13
<i>Sus domesticus</i>	2	1		2				1	6
<i>Equus caballus</i>	1								1
Aves				1					1
<i>Cerithium vulgatum</i>	3	3						1	7
<i>Hexaplex trunculus</i>	11	2	11				4		28
<i>Ostrea edulis</i>	1								1
<i>Bivalvia</i> gen. indet.					4				4
<i>Helix pomatia</i>		1							1

peščenih in temnih mineralnih primesi. V zapečeni glini se odražajo odtisi vej (T. 2: 10).

Grobišče so določevali skeletni pokopi v grobnih jamah pravokotne oblike, katerih stranice so bili obdane z večjimi ploščatimi kamni. Od šestih skeletov so štirje pripadali otrokom med 6. in 10. letom starosti, dva odrasla skeleta pa moškima starima med 25. in 40. letom (Leben-Seljak 2014, 3). Nedvomno je izstopal grob št. 3, ki je imel dno in obod grobne jame popločen s kamnitimi ploščami velikosti 20 x 30 x 2 cm. Čeprav v grobu ni bilo priloženih pridatkov, grob s takšno konstrukcijo izstopa ne samo na območju izkopavanj na škofijskem vrtu, ampak na celotnem koprskem otoku. Nedvomno je imel pokojnik poseben položaj med meščani. Po vsej verjetnosti gre za obrtnika, o čemer priča specifično obrabljeno zobovje (Leben-Seljak 2014, 3).

Odpadne jame so vsebovale apnenčasto kamenje različnih velikosti, gradbeni material (kose apnene malte, tegule in imbrekse), živalske kosti ter lončenino. V polnilu največje izmed njih so se nahajale posamezne živalske kosti,

okrašena ostenja in štirje odlomki amfor (T. 2: 3, 4). Ti so pripadali severno afriškim amforam, tako imenovanim velikim poznorimskim cilindričnim amforam oziroma amforam tipa Keay 61 in 62, znanim tudi kot *contentori cilindrici di grandi dimensioni di tarda eta imperiale*. Za amfore tega tipa je značilno rahlo konkavno odebeljeno ustje z navzdol izrazito koničasto potegnjnim zaključkom, cilindrično oblikovan trup, ter zaključek z rebrasto odebelitvijo oz. s stopničastim preходом iz baze v konico. Izdelovali so jih predvsem v Tuniziji od konca 4. do začetka 7. stoletja. Namenjene so bile transportu olja in ribjih omak (Perko 2000, 435).

Jame za vertikalne nosilce so merile v premeru med 15 in 30 cm, v globino so segale od 8 do 40 cm. Glede na število vkopov lahko nekatere predvidevamo kot vkope za konstrukcijo objektov.

Med izkopavanji leta 2013 je bilo v poznoantičnih stratigrafskih kontekstih bilo pridobljenih 149 kosov živalskih ostankov. Najbolje so zastopani sesalci in morski mehkužci, po

Tabela 2: Zastopanost skeletnih elementov med ostanki goveda, drobnice in prašiča v gradivu z najdišča Škofija v Kopru.

Sk. element	Bos taurus	Ovis aries	Capra hircus	Ovis / Capra	Sus domesticus
Proc. cornualis			3		
Mandibula	2	1		1	1
Dentes					3
Scapula	1				
Humerus	4			1	1
Radius, ulna	2	1		2	1
Metacarpalia	5				
Femur					1
Tibia	4			2	
Metatarsalia	3			1	
Astragalus	2				
Calcaneus	2				
Phalanges	1				

ena najdba pa je bila pripisana še taksonomsko ožje neopredeljenemu ptiču (*Aves*) in velikemu vrtnemu polžu (*Helix pomatia*). Ostanki sesalcev vključujejo le kosti in zobe domačih živali, od morskih mehkužcev pa so bili prepoznani ostriga (*Ostrea* sp.), čokati volek (*Hexaplex trunculus*) in rožiček (*Cerithium vulgatum*). Tretjine odkritih arheozooloških najdb ni bilo mogoče ožje taksonomsko opredeliti (N = 58; tabela 1).

Najbolje zastopana taksona sta govedo (*Bos taurus*) med sesalci in čokati volek med mehkužci. Znaten je še delež drobnice (Caprinae; N = 13), pri čemer je bilo mogoče do ravni vrste opredeliti le tri razmeroma dobro ohranjene rožnice koze (*Capra hircus*) ter po en odlomek čeljustnice in koželjnice ovce (*Ovis aries*). Razpršenost gradiva v prostoru ni homogena. V poznoantični plasti in polnilih posameznih vkopov naselbinskega značaja je namreč številčnost kosti in zob sesalcev primerljiva s številom ostankov mehkužcev, medtem ko so bili v zasutjih grobnih jam odkriti predvsem slednji. Po oceni izkopavalcev živalskih ostankov iz grobov (večinoma?) ni utemeljeno razumeti kot pridelek, pač pa kot naključne najdbe.

Pri štirih gospodarsko najpomembnejših domačih živalih je zastopanost skeletnih elementov iz (naj)manj mesnatih delov telesa (npr. izolirani zobje, dlančnice, stopalnice, nartne kosti, prstnice) primerljiva z zastopanostjo kosti iz bolj mesnatih anatomskih regij (npr. spodnja čeljustnica, lopatica, nadlahtnica, podlaha, tatica s komolčnico, stegenica, golenica; tabela 2). Glede na bližino Škofijske palače se torej ponuja razlaga, po kateri bi kazalo analizirano kostno gradivo navezati na proces priprave hrane za razmeroma številčno tam živečo/delujočo cerkveno skupnost oziroma morebitne obiskovalce. Nadpovprečno visok delež govejih dolgih kosti iz (naj)bolj mesnatih delov telesa je bil ne nazadnje dokumentiran tudi na dvorišču cerkvenega kompleksa poznoantičnega središča Tonovcov grad nad Kobaridom (Toškan, Dirjec 2011, 325–328) in na prostoru cerkvice s prav tako poznoantične višinske postojanke Korinjski hrib v Suhi krajini (Toškan 2020, 164–167). Poleg tega posamezna gospodinjstva v neposredni okolici Škofijske palače bržčas niso imela dostopa do tako znatnih količin razmeroma cenjenih kosov govedine (npr. vrat, zaplečje, sprednji in zadnji boč-

Tabela 3 Metrični podatki za bolje ohranjene ostanke domačih živali z najdišč Škofija in Vrtna ulica 8 v Kopru. Dimenzije in kratice zanje so povzete po von den Driesch (1976).

Takson	Sk. element	Dimenzija	Izmerki (v mm)		
			Škofija		Vrtna u. 8
B. taurus	Humerus	SD	26,5		
	Radius	SD	36,5		25,0
	Metacarpus	Bp	58,0		49,5
		Dp	33,0		
		SD	36,0	30,0	25,5
		Td		29,0	
		Bd		56,0	
	Tibia	SD	38,0	36,0	
		Dd	46,0		
		Bd	62,0		
		Bp	45,0		
		Dp	43,0		
	Metatarsus	SD	24,0	27,5	24,5
		Td			
		Bd		54,5	
O. aries	Radius	Bp	29,5		
		SD	15,5		
Caprinae	Radius	SD	16,5		
	Metacarpus	Bp			23,5
		SD			15,5
	Metatarsus	Bp	20,0		
		Dp	19,5		
		SD	12,5		
S. domesticus	Phalanx I	GL			41,0
	Humerus	SD	18,0		
	Ossa coxae	LA			29,5
	Femur	SD			16,0
E. caballus	Phalanx I	Bp			52,5
		SD			32,5
		Bd			44,5
		GL			78,0

nik, stegno ipd.). Skladna s takšno razlago je dobra ohranjenost hišic morskih polžev. Večina primerkov je namreč kvečjemu nekoliko okrušenih, zato jih ne kaže razlagati kot odpadke pri procesu pridobivanja škrlata (prim. Petrucci 2007, 522).

Tri odkrite kozje rožnice z zasekaninami na bazalnem delu pričajo o uporabnosti teh skeletnih elementov kot surovino za izdelavo orodij. Dva primerka sta bila ohranjena skoraj v celoti, pri čemer bi ju zaradi robustnosti kazalo pripisati kozloma. Zanimivo je, da nista bila odkrita v poznoantični plasti, pač pa v polnilu (odpadne?) jame SE 123 oziroma jame za stojko SE 298.

Dimenzije kostnih ostankov domačih živali so predstavljene v tabeli 3. Zbir podatkov za drobnico, prašiča (*Sus domesticus*) in konja (*Equus caballus*) je izjemno skromen, zato ne dopušča sklepanj o ravni oskrbe tedanjih čred ali o raznolikosti njihove sestave. Nekaj več indicov je na voljo za govedo, kjer podatki nakazujejo upad povprečne telesne mase teh živali. Bržčas gre za posledico izginotja visokoraslih naprednih rimskih pasem in ponovne uveljavitve tradicionalnih vzrejno manj zahtevnih nizkoraslih primitivnih form, kot je bilo to že predlagano v primeru nekaterih drugih poznoantičnih najdišč v regiji (Toškan 2013).

Vrtna ulica 2 (2005)

Vrtna ulica se nahaja na osrednjem delu otoka, severno nad naravno prelomnico otoka, ki jo predstavlja Obzidna ulica ter vzhodno od Marušičeve ulice, ki vodi proti severu od glavnih vhodnih vrat imenovanih *Porta Muda* do trga Brolo na vrhu otoka. Naravna prelomnica predstavlja geološko ločnico, pomembno za nastanek osrednjega historičnega mestnega jedra na zgornjem delu in njegovim obrobjem na spodnjem delu (Guček 2005, 33; Trenz, Lazar, Guštin 2011, 103).

Arheološka izkopavanja na Vrtni ulici 2 so potekala pred gradnjo novega stanovanjskega objekta avgusta leta 2005 (Hofman 2005, 2006b). Raziskana površina je merila 45 m².

V zgornjih plasteh so se nahajala novoveška tlakovanja ter pod njimi nosilni zidovi, ki so

Slika 5: Koper, Vrtna ulica 2, zahodni del izkopnega polja (foto: B. Hofman).

Slika 6: Koper, Vrtna ulica 2, vzhodni del izkopnega polja (foto: B. Hofman).

potekali v smeri vzhod-zahod in prečni zidovi v smeri sever-jug. Tekom časa so te zidove rušili in opuščali, zidove, ki so potekali v smeri vzhod-zahod pa so obnavljali ali ponovno dograjevali. V osnovi so torej nosilni zidovi sledili smeri predhodnega zidu. Najstarejši zid je bil zidan brez veziva, nad njim ležeči zidovi pa z apnenim vezivom. Da so zidovi pripadali različnim gradbenim fazam, potrjuje tudi različna sestava kamnja in njegova sekundarna uporaba: lapornati ploščati kamni, klesani apnenčasti bloki, klano apnenčasto kamenje in neobdelane apnenčaste skale. V linijah zidu so bile vidne tudi stranske poškodbe ali kasnejši prekop s kanali.

Tabela 4: Živalski ostanki poznoantične starosti z najdišča Vrtna ulica 2 v Kopru po skeletnih elementih. Količina najdb je podana kot število opredeljenih primerkov (*Number of Identified Specimens* oziroma NISP; Grayson 1984).

Takson	Dens	Epistropheus	Tibia	Testa
<i>Bos taurus</i>			1	
Caprinae		1	1	
<i>Sus domesticus</i>	1			
<i>Bolinus brandaris</i>				1
<i>Hexaplex trunculus</i>				1

Na skrajnem zahodnem robu izkopnega polja je bilo pod novjšimi nasutji tlakovanje, verjetno del ulice, ki se je nahajala med Obzidno in Vrtno ulico in bila kasneje pozidana. Na vzhodnem delu izkopnega polja se je nahajala srednjeveška ruševinska plast, njej je sledil svetlo siv estrih, temu je sledila ruševinska plast, v kateri so se nahajali odlomki tegul, tlakovcev, opeke, mozaične kocke, žebliji in ostanki malte. Temu je sledila plast kamenja in nato plast, v katero so bile vkopane posamezne jame za vertikalne nosilce. Merile so med 20 in 40 cm in bile odkrite po celotnem delu izkopnega polja. Razporejene so bile posamično ali v skupinah po dve ali tri. Skoraj vse so vsebovale kamenje, ki je služilo za stabilnost vertikalnih lesenih stebrov. Iz njihovega položaja bi lahko sklepali na obstoj vsaj dveh objektov velikosti 2 x 3 m oziroma 2,5 x 3,5 m.

Na vzhodnem delu izkopnega polja se je pod naselbinsko ruševinsko plastjo nahajalo poznoantično grobišče, vkopano v kompaktno rumeno oranžno ilovnato geološko osnovo. Odkritih je bilo šest poznoantičnih grobov, grob št. 2 je vseboval dva skeleta, v grobu št. 6 sta bili sukcesivno pokopani dve osebi. Skeleti so bili slabo ohranjeni in večinoma otroški: grob št. 1, 2 (oba skeleta), 4, 5; grob 3 in 7 sta pripadala odrasli osebi (Leben-Seljak 2008). Razen groba št. 3, ki je bil usmerjen sever-jug, so bili vsi ostali usmerjeni vzhod-zahod. Grob št. 3 je bil tudi edini, ki je imel pridelek - svinčeno utež za ribiško mrežo. Grobovi so imeli označene grobne jame z odlomki pokončno stoječih rimskih tegul, tlakovcev ali posameznimi kamni. Sklenjen obod grobne jame je imel le grob št. 5. Poleg skeletov

so se v zemljenem polnilu nahajali odlomki rimskega stekla, črne kuhinjske keramike, posamezno kamenje ter lupine hišic morskih polžev. V poznoantični plasti so se nahajali tudi zaključki poznoantičnih amfor tipa Keay 61 in 62, odlomki ročajev amfor z ovalnim presekom, odlomek vrča ter dve ustji.

Ustje amfore (T. 1: 7) sodi v skupino afriških cilindričnih amfor srednjih dimenzij, tip Keay 25. Izdelovali so jih v Tuniziji od 4. stoletja dalje in so predhodnice velikih afriških amfor. Med amforami, ki jih najdemo v jugovzhodno alpskem prostoru so najpogostejši tip afriških amfor (Modrijan Milavec 2011, 142). Po vsej verjetnosti so služile prevozu olja, morda tudi vina.

Odlomek vrča (T. 2: 6) je opredeljiv zaradi izstopajočega okrasa in barve ostenja. Izdelan je iz dobro prečiščene gline brez vidnih primesi, svetlo rumeno žgan, s premazom skoraj enake barve. Okrašen je s plitvo vrezano vzporedno večlinijsko glavničeno valovnico, ki je potegnjena v rahlem ali bolj izrazitem valovanju. Poznoantični vrči tega tipa so značilni za kontekste 6. in 7. stoletja iz širšega območja vzhodnega Mediterana. Znani so iz sicilskih grobov zgodnjebizantinskega obdobja oziroma zgodnesrednjeveškim najdiščem ob reki Pad (Cunja 1996, 121).

Zbir živalskih ostankov iz poznoantičnih kontekstov vključuje le pet odlomkov kosti in zob sesalcev, med katerimi je en ožje taksonomsko neopredeljen, ter po eno skoraj v celoti ohranjeno hišico bodičastega (*Bolinus brandaris*) in čokatega volka (tabela 4).

Vrtna ulica 8 (2006)

Lokacija Vrtna ulica 8 se nahaja severno od najdišča Vrtna ulice 2. Arheološka izkopavanja leta 2006 so bila opravljena z namenom sprostitve lokacije za novogradnjo (Hofman 2006c).

Obodni zid porušenega predhodnega objekta iz klesanega kamenja je predstavljal osnovni tloris izkopnega polja. Prečni zid in vzdolžni zid na južni polovici sta prostor razdeljevala na tri sektorje. V jugovzhodnem delu so bili odkriti novodobno tlakovanje, greznica in pokrit kanal. Na zahodnem in severnem delu pa so bile odkrite najprej novodobne strukture: ostanki zidu, ruševinska plast z novjšimi najdbami, in poškodovan kanal. Pod njimi se je v sektorju 1 nahajala plast s pepelom in drobci oglja, kar priča o požaru, ki je zajel ožje območje. Izstopajoči zid SE 10 širine 80-90 cm, je bil zidan na temelju, sestavljenem iz klanega kamenja, postavljenega vertikalno pod rahlim kotom. Neposredno ob severni strani tega zidu se je nahajala okrogla 18 cm debela plast ožgane gline s premerom 1,3 m, ki je predstavljala dno peči.

Zraven se je nahajal vkop za manjšo stojko. Po odstranitvi plasti z ostanki žganine in pepela, se je pokazala poznoantična plast z večjim številom različnih jam in enajstimi vkopi za vertikalne stebre. Ti so bili skoncentrirani predvsem v severozahodnem vogalu izkopnega polja. Na sredini je ležal slabo ohranjen zid, ki je potekal v smeri sever-jug (SE 46, slika 7) in bil vkopan v glineno geološko osnovo. Sestavljalo ga je kamenje zelo različnih dimenzij od 50 x 41 cm do 10 x 6 cm, brez veziva. V okoliški plasti zidu, ki je potekal nezvezno skoraj po celotni dolžini izkopnega polja (10 m), se je nahajal gradbeni material: tegule, imbreksi, tlakovci, ostanki cevi ter odlomki poznoantičnih amfor, vrčev, kuhinjske keramike in oljenke.

Odlomki ustja amfore pripadajo skupini afriških cilindričnih amfor tipa Keay 61 in 62, odlomek ustja amfore pa v skupino spateionov oziroma tipu Keay 26. Odkriti so bili odlomki ostenj vzhodnomediterranske amfore tipa Keay 65 LRA 2 z izrazitim okrasom glavničastih kanelur ter ustje vzhodnomediterranske amfore tipa Keay 66 z nizkim cilindričnim vratom

Slika 7: Koper, Vrtna ulica 8, zid SE 10, ožgana površina in plast ožgane gline (foto: B. Hofman).

Slika 8: Koper, Vrtna ulica 8, poznoantični zid v smeri sever-jug (foto: B. Hofman).

in trupom, razčlenjenim z gostimi vzporednimi vodoravnimi rebri.

Med kuhinjsko keramiko so se pojavili odlomki izvihanih ustij loncev ter ostenja ornamentirana z vrezano enolinijsko valovnico. Nizka valovnica se je pojavila tudi v kombinaciji z metličanjem in horizontalnimi kanelurami (T 2: 8, 9), kar je prevladujoč okrasni element na poznoantični grobi keramiki v Kopru (Milavec, Modričan 2011, 195).

Okras na odlomku uvožene afriške oljenke odkritem na Vrtni ulici 8 (T. 1: 3) lahko primerjamo z okrasom na oljenki iz Predjame, ki je uvrščena v tip Ivany XII in je značilna za 4. in 5. stoletje (Perko 2012, 77).

Tabela 5 Živalski ostanki poznoantične starosti z najdišča Vrtna ulica 8 v Kopru po skeletnih elementih. Količina najdb je podana kot število opredeljenih primerkov (*Number of Identified Specimens* oziroma NISP; Grayson 1984).

Takson	Poznoantična plast														SE 21		SE 43		SKUPAJ
	Proc. cornualis	Dentes	Humerus	Radius	Metacarpalia	Ossa coxae	Tibia	Metapodia	Phalanges	Testa	Dentes	Mandibula	Humerus	Ulna	Metatarsalia	Femur	Phalanges	Ossa longa (indet.)	
<i>Bos taurus</i>				1	1			2			2								6
<i>Bos cf. primigenius</i>	1																		1
Caprinae					2		1		1			3	1	1	1				10
<i>Sus domesticus</i>		2	1			1										1			5
<i>Equus caballus</i>																	1		1
<i>Cervus elaphus</i>									1										1
Aves																		1	1
<i>Bolma rugosa</i>										1									1
<i>Cerastoderma</i> sp.										1									1
<i>Hexaplex trunculus</i>										4									4
<i>Ostrea edulis</i>										5									5
Neopredeljeno					4							3							7

Na jugovzhodnem vogalu osrednjega prostora je bil večji vkop, zatrpan z različnim materialom, predvsem kamnitim od predhodnih zidov. Kot lahko sklepamo iz zahodne strani najdišča na Vrtni ulici 2, je bil tudi prostor proti severozahodu - na Vrtni ulici 8, namenjen poselitvi.

Zbir živalskih ostankov poznoantične starosti vključuje 43 najdb. Znova prevladujejo kostni/zobni odlomki sesalcev in lupine/hiške mehužcev, delček anatomske ožje neopredeljene dolge kosti pa je bil pripisan ptičem (tabela 5). Najdbe so bile večinoma pobrane iz poznoantične plasti, nekaj posameznih primerkov pa izvira iz vkopov SE 21 in 43.

Zbir ostankov sesalcev vključuje predvsem najdbe domačih živali, med katerimi je zastopani tudi konj. Izmed desetih kostnih odlomkov drobnice je bilo mogoče do ravni vrste opredeliti le tri razmeroma celovito ohranjene desne spodnje čeljustnice, ki so bile vse pripisane ovci.

Edini odkriti odlomek ptičje kosti bi utegnil pripadati kokoši (*Gallus domesticus*), ki je v poznoantičnem času v jugovzhodnoalpskem prostoru domnevno močno pridobila na pomenu (Boschin 2011; Toškan 2013; 2020). Divjad je zastopana z nepoškodovano drugo prstnico jele-
na (*Cervus elaphus*), verjetno pa tudi s primerkom skoraj v celoti ohranjene rožnice pragoveda (*Bos primigenius*). Da ta zelo verjetno ne pripada domačemu govedu je mogoče soditi na podlagi njene robustnosti. Obseg spodnjega (bazalnega) dela, kjer je bila rožnica odžagana od lobanje, meri namreč kar 173 mm. Med najdbami mehužcev so zastopane tako morske školjke (ostri-
ga, srčanke [*Cerastoderma* sp.]) kot morski polži (čokati volek, turban [*Bolma rugosa*]).

Podatki o zastopanosti posameznih skeletnih elementov v gradivu iz poznoantične plasti izkazujejo prevlado najdb iz najmanj mesnatih delov telesa (izolirani zobje, dlančnice, stopalni-

ce, prstnice). Edina odlomka kosti iz katere od mesnatejših anatomskih regij sta namreč delček medenice in nadlahtnice prašiča. Ugotovitev morda priča o tem, da med analiziranim gradivom prevladujejo ostanki kuhinjskih odpadkov posameznih gospodinjstev. Predvsem pri govedu so namreč za ločevanje mesa od dolgih kosti zgornjega dela okončin in za kosanje hrbtenice v tedanjem času praviloma poskrbeli že mesarji med pripravo posameznih prodajnih porcij. Kot ostanek hrane kaže razumeti tudi lupine/hiške mehkužcev, ki so večinoma ohranjene v celoti (prim. Petrucci 2017). Že omenjena rožnica (pra) goveda sodi med ostanki obrtniških dejavnosti (prim. Petrucci 2007, 550–551).

Ločen komentar zasluži skupek živalskih najdb iz polnila vkopa SE 21 v jugovzhodnem vogalu osrednjega prostora. Izmed enajstih tam odkritih odlomkov živalskih kosti in zob jih je bilo mogoče taksonomsko opredeliti osem. Izstopajo najdbe skoraj v celoti ohranjenih desnih spodnjih čeljustnic treh različnih ovc. Vsi trije primerki imajo ohranjen celoten zobni niz od drugega ličnika do tretjega kočnika (P_2-M_3). Sledi človekovih dejavnosti (npr. vrezi, zasekanine) niso bile opažene. Ponuja se vprašanje, ali bi skupek utegnil imeti obredni značaj. Čeljustnice, ki so bile na območju Vrtne ulice 2 in 8 odkrite zgolj tu, so imele namreč v številnih kulturah zelo poudarjeno simbolno vrednost. V stenah vkopa SE 21 so izkopavalci naleteli na dva pokonci postavljena kamna, s še tretjim pa je bila struktura prekrita. V neposredni bližini sta bila od arheoloških najdb odkrita utež za ribiško mrežo in odlomek (verjetno vzhodnomediterranske) narebrane keramike.

Zanimiv je tudi skupek kosti iz polnila jame za stojko SE 43. Izmed treh odlomkov tam odkritih živalskih najdb sta namreč dve pripadali vrstama, ki iz drugih kontekstov v okviru najdišča Vrtna ulica 2 in 8 nista bili dokumentirani (tabela 5). Odkritje v tem smislu spominja na nekatere primere kulturnih (npr. stavbnih) daritev s širšega jugovzhodnoalpskega prostora (glej npr. Petrucci 2007; 530; Pleterski 2008, 122). Jama za stojko SE 43 meri v premeru 26 cm, njeno večino-

ma zemljeno polnilo pa je ob treh živalskih kosteh vključevalo še oglje, odlomke opeke, drobno kamenje in delce malte.

Zaključek

V članku so predstavljene štiri lokacije arheoloških izkopavanj, izvedenih v Kopru med leti 2005 in 2019: Ribiški trg, območje Škofijske palače, Vrtna ulica 2 in Vrtna ulica 8. Razen Ribiškega trga, ki se nahaja na najnižjem severnem delu otoka, kjer je bil odkrit del srednjeveškega obzidja, so se ostale lokacije nahajale na visokem osrednjem delu otoka nad geološko prelomnico in so časovno umeščene v pozno antiko. Ta prostor je imel v pozni antiki več skupnih lastnosti. Enotna geološka plast, ko jo predstavlja eocenski klastični fliš, je gladka rumenkasta glinena ravna površina, prekrita z za Koper značilno poznoantično plastjo, z veliko količino organskih ostankov, oglja, flišnatimi kamni in manjšimi apnenčastimi ploščatimi kamni, odlomki antičnega gradbenega materiala, lokalno temno rjavo lončenino, kostmi, ostanki hišic mehkužcev ter odlomki uvoženih vzhodno mediteranskih in afriških transportnih posod.

V geološko plast so posegali vkopi različnih namembnosti. Prevladujejo vkopi za vertikalne nosilce lesenih objektov (območje Škofijske palače, Vrtna ulica 2 in 8), sledijo grobne jame (vrt Škofijske palače, Vrtna ulica 2) in tem odpadne jame (vrt Škofijske palače, Vrtna ulica 8). Od kamnitih konstrukcij sta bila na Vrtni ulici 2 in 8 odkrita poznoantična zidova. Sklepamo lahko na intenzivno poselitev prostora med geološko prelomnico in vrhom otoka v pozni antiki.

Po drugi strani se na območju med zgornjim delom otoka, ki ga predstavlja današnja Cankarjeva ulica in severno od geološke prelomnice, pojavljajo dokaj številčni poznoantični pokopi, ki izven tega predela zaenkrat niso bili odkriti. Vendar so tudi znotraj tega območja opazne posebnosti. Na lokaciji Škofijske palače se je grobišče nahajalo le na južni strani - na mestu vrta, medtem ko je bil severni prostor namenjen poselitvi, verjetno reprezentančnemu ali protokolarnemu namenu. Na zahodni strani lokacije

Vrtna ulica 2, ki se navezuje na celotno območje Vrtne ulice 8, se podobno pojavlja območje, ki je imelo le poselitveno funkcijo. V poznoantičnem urbanem tkivu so torej obstajala območja s posebno funkcijo.

Glede na različen keramičen material, po eni strani lokalne izdelave in po drugi strani uvoženo afriško in vzhodno mediteransko posodje, ter glede na lesene objekte in zidano arhitekturo, kakor tudi glede različnih prehranjevalnih navad, lahko sklepamo, da je na koprskem otoku v pozni antiki bivalo prebivalstvo različne socialne, morda celo pravne strukture.

S predstavitev treh najdišč smo odprli več novih vprašanj, povezanih s poselitvenim in grobiščnim območjem otoka ter socialno strukturo prebivalstva. Kronološko ta najdišča lahko umestimo v starejšo fazo po Cunji, to je v čas med začetkom 5. in koncem 7. stoletja, saj najdbe lahko navežemo na materialno kulturo Kapuinskega vrta (Cunja 1996, 130) in prisotnostjo importirane keramike, ki priča o trgovini med severnim Jadranom, severno afriško obalo in vzhodnim Mediteranom. To slednje je izrazito poudarjeno na lokaciji Škofjska palača, kjer je uvožena keramika številčno prevladuje nad domačo keramiko.

Dodaten vpogled v poznoantično materialno kulturo obravnavnih lokacij ter v prehranske navade in strukturiranost lokalne skupnosti v času med 4. in 7. stoletjem ponujajo rezultati analize živalskih ostankov. V skladu s pričakovanji je bilo ugotovljeno, da je bila pri zagotavljanju potrebnih količin živalskih beljakovin v ospredju živinoreja, intenzivno pa je bilo tudi izkoriščanje morskih virov. Na krožnikih se je domnevno najpogosteje znašla govedina, čeprav je treba omeniti, da je dokumentiran delež manjših živali zaradi zgolj ročnega pobiranja najdb bržčas nekoliko podcenjen (prim. Toškan 2015). V gradivu z Vrtne ulice 2 in 8 največ ostankov pripisanih drobnici, vendar pri tem ne gre pozabiti, da masa posamezne ovce oziroma kože znatno zaostaja za maso sicer lokalno nekoliko slabše zastopane goveda.

Analiza prehranskih navad je pokazala na privilegiran jedilnik cerkvenih veljakov. Na ob-

močju Škofjske palače je bilo namreč odkritih nadpovprečno veliko govejih kosti iz najbolj mesnatih anatomskih regij, izpostaviti pa kaže tudi relativno številne ostanke morskih mehkužcev. Najbolje zastopani taksoni so ostriga, čokati in bodičasti vlek ter rožiček. Slednji bržčas ni bil kulinarčno zanimiv, ostale tri vrste pa so med prehranskimi odpadki v lokalnih rimskodobnih in poznoantičnih kontekstih zastopane razmeroma pogosto (Petrucci 2007, 553–554; 2017, 180–182).

Poseben komentar v tem smislu zaslužijo hišice polžev in/ali školjk v polnilih grobov 1, 6 in 8 z lokacije Škofjska palača. Čeprav gre bržčas za naključne najdbe, ki so se v grobovih znašle kot del zasutja, pa večkrat dokumentirana praksa uporabe tovrstnih predmetov kot grobni pridelek vsaj na načelni ravni vendarle dopušča tudi drugačno razlago.

V tem smislu se zdi zanimiv predvsem skup ek štirih drobcev školjčne lupine iz groba 1, v katerem je bil pokopan med šest in sedem let star otrok. Najdbe bi utegnile pripadati velike-mu leščurju (*Pinna nobilis*), ki je bil zavoljo biserne matice estetsko še posebej zanimiv in je znan iz nekaterih okvirno sočasnih otroških grobov v regiji (glej npr. Petrucci 2007, 529). Vrsto so v rimskem času sicer lokalno izkoriščali za prehrano, saj je užiten, gospodarsko pa je bi bil zanimiv tudi zaradi tvorbe bisusnih niti, s katerimi se zasidra v podlago. Iz teh niti so namreč izdelovali cenjeno tkanino (Petrucci 2017, 181). Štirje domnevni drobci leščurja iz obravnavanega groba 1 so ob še zgolj dveh drugih takšnih primerkih iz poznoantičnega zasutja SE 174 edini tovrstni najdbi z območja Škofije, Vrtne ulice 2 in Vrtne ulice 8.

Katalog najdb:

Prikazane najdbe na tablah 1 in 2 predstavljajo izbrane najdbe s posameznih najdišč.

Oznaka PN predstavlja številko posebne najdbe, določene ob obdelavi pred predajo odgovornemu muzeju.

Tabla 1

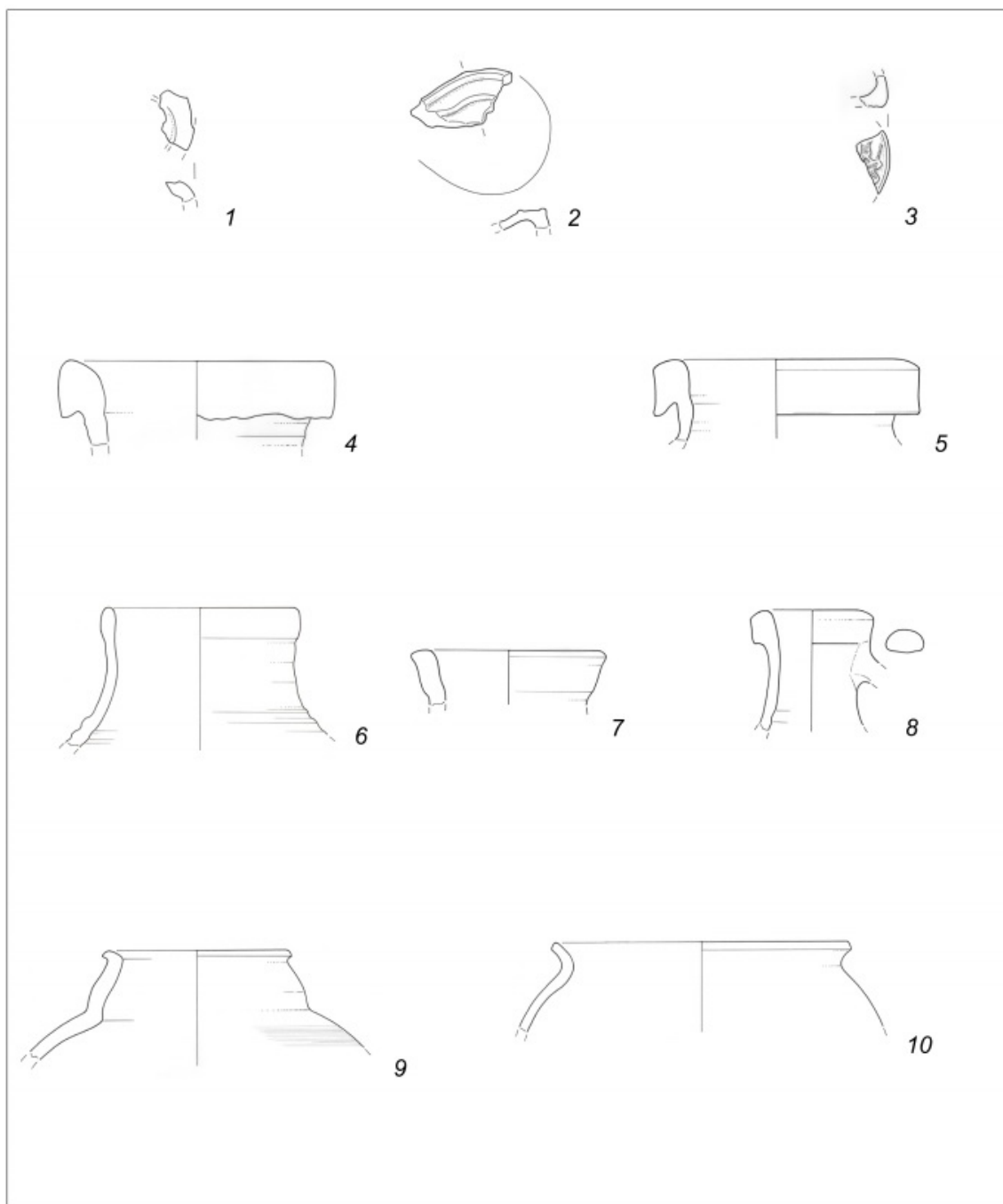
1. Odlomek diska oljenke Loeschcke IX ali X; keramika 7,5YR6/6 rdečkasto rumena; površina: gladka; sestava: zelo fino zrnata lončarska masa s primesmi apnenca in groga; žganje: oksidacijsko; trdota: mehka. Šir. 1,8 cm, viš. 3,2 cm. Koper, Škofijska palača, PN 064.
2. Odlomek diska imitacije afriške oljenke Hayes II; keramika 7,5YR5/4 rjava; površina: gladka; sestava: fino zrnata lončarska masa; žganje: oksidacijsko; trdota: trda. Šir. 6,0 cm, viš. 2,9 cm, deb. 0,4 cm. Koper, Škofijska palača, PN 110.
3. Odlomek diska afriške oljenke; keramika 5YR5/6 rumenkasto rdeča; površina: gladka; sestava: zelo fino zrnata lončarska masa; žganje: oksidacijsko; trdota: trda. Šir. 1,7 cm, viš. 3,5 cm. Koper, Vrtna ulica 8, PN 022.
4. Odlomek ustja z ostenjem amfore Keay 61 in 62; keramika 5YR5/6 rumenkasto rdeča; površina: hrapava; sestava: drobnozrnata lončarska masa; žganje: oksidacijsko; trdota: trda. Pr. ustja 14,8 cm, viš. 4,6 cm. Koper, Vrtna ulica 8, PN 044.
5. Odlomek ustja z ostenjem amfore Keay 61 in 62; keramika 5YR5/6 rumenkasto rdeča; površina: hrapava; sestava: grobozrnata lončarska masa; žganje: oksidacijsko; trdota: trda. Pr. ustja 14,2 cm, viš. 4,4 cm. Koper, Škofijska palača, PN 130.
6. Odlomek ustja z ostenjem amfore Keay 67; keramika 7,5YR6/4 svetlo rjava; površina: hrapava; sestava: drobno zrnata lončarska masa, beli vključki; žganje: oksidacijsko; trdota: trda. Pr. ustja 10,9 cm, viš. 7,0 cm. Koper, Vrtna ulica 8, PN 024.
7. Odlomek ustja z ostenjem amfore Keay 65, LRA 2; keramika 7,5YR6/4 svetlo rjava; površina: hrapava; sestava: drobno zrnata lončarska masa; žganje: oksidacijsko; trdota: trda. Pr. ustja 10,6 cm, viš. 2,9 cm. Koper, Škofijska palača, PN 027.
8. Odlomek ustja z ostenjem poznorimske cilindrične amfore; keramika 7,5YR6/4

svetlo rjava; površina: hrapava; sestava: drobno zrnata lončarska masa; žganje: oksidacijsko; trdota: trda. Pr. ustja 6,6 cm, viš. 6,6 cm. Koper, Vrtna ulica 8, PN 131.

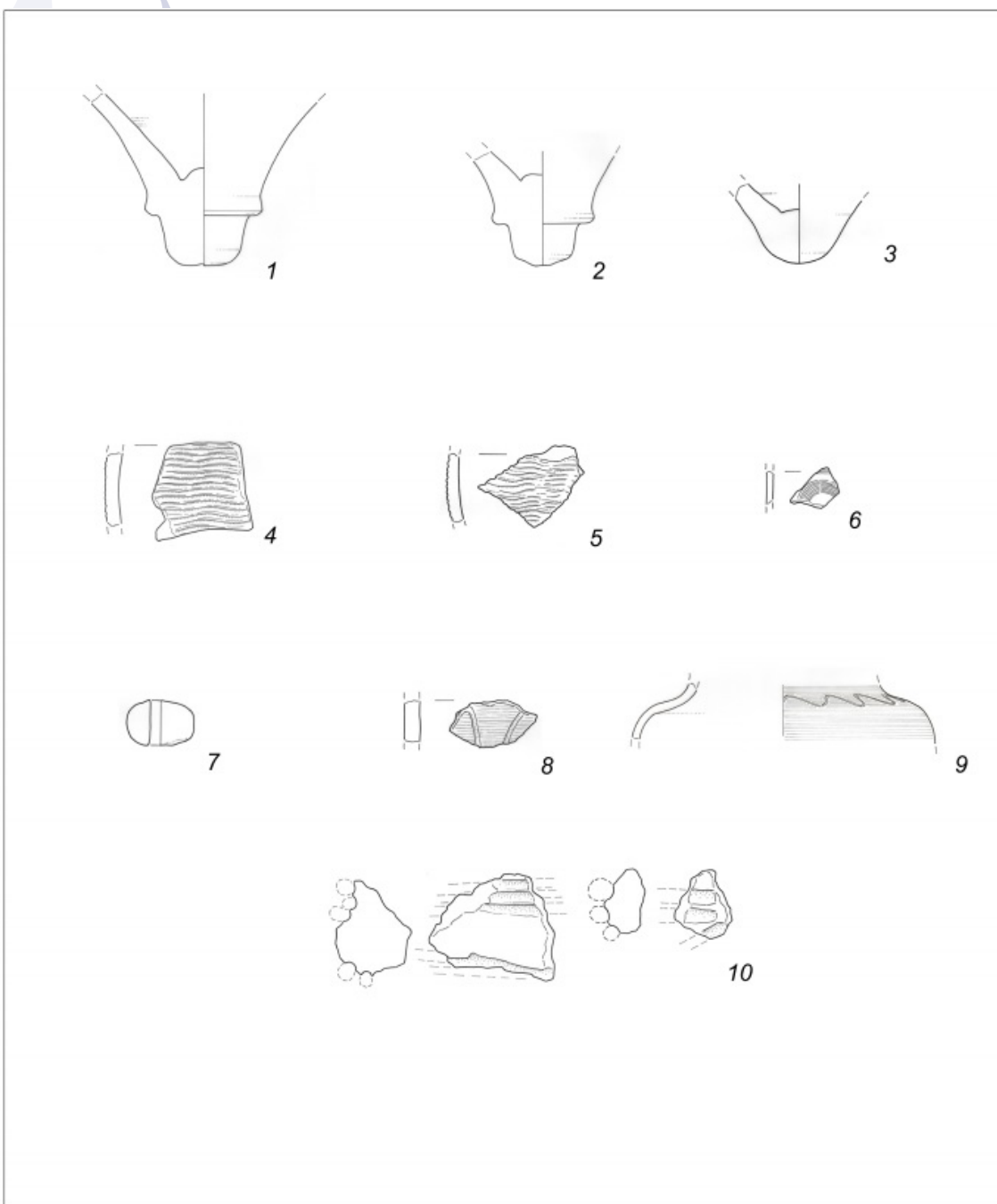
9. Odlomek ustja z ostenjem amfore Keay 66; keramika 7,5YR6/4 svetlo rjava; površina: hrapava; sestava: drobno zrnata lončarska masa z belimi vključki; žganje: oksidacijsko; trdota: trda. Pr. ustja 10,1 cm, viš. 6,0 cm. Koper, Vrtna ulica 2, PN 023.
10. Odlomek ustja in ostenja lonca; keramika 10YR5/2 sivo rjava; površina: hrapava; sestava: grobozrnata lončarska masa; žganje: redukcijsko; trdota: trda. Pr. ustja 16,2 cm, viš. 5,0 cm. Koper, Škofijska palača, PN 066.

Tabla 2

1. Odlomek zatiča amfore Keay 61 in 62; keramika 7,5YR6/6 rdečkasto rumena; površina: hrapava; sestava: drobno zrnata lončarska masa; žganje: oksidacijsko; trdota: trda. Pr. odebelite 6,4 cm, viš. zatiča 2,6 cm, viš. odl. 9,0 cm. Koper, Škofijska palača, PN 117.
2. Odlomek zatiča amfore Keay 61 in 62; keramika 7,5YR6/6 rdečkasto rumena; površina: hrapava; sestava: drobno zrnata lončarska masa; žganje: oksidacijsko; trdota: trda. Pr. odebelite 5,6 cm, viš. zatiča 2,4 cm, viš. odl. 6,1 cm. Koper, Škofijska palača, PN 121.
3. Odlomek zatiča amfore; keramika 7,5YR6/4 svetlo rjava; površina: hrapava; sestava: drobno zrnata lončarska masa; žganje: oksidacijsko; Trdota: trda. Pr. odebelite 4,3 cm, viš. 3,9 cm. Koper, Škofijska palača, PN 122.
4. Odlomek ostenja amfore Keay 65; keramika 10YR7/6 rumena; površina: groba; sestava: fino zrnata lončarska masa; žganje: oksidacijsko; trdota: trda. Šir. 5,4 cm, viš. 4,2 cm. Koper, Škofijska palača, PN 006.
5. Odlomek ostenja amfore Keay 65; keramika 10YR7/6 rumena; površina:

T. 1: 1, 2, 4, 5, 8, 10: Koper, škofijska palača; 3, 6: Koper, Vrtna ulica 8; 7, 9: Koper, Vrtna ulica 2

T. 2: 1 -4 , 5 , 7, 8, 10: Koper, škofijska palača; 2, 6, 9: Koper, Vrtna ulica 8. M 1:3

- groba; sestava: finoizrnat lončarska masa; žganje: oksidacijsko, trdota: trda. Šir. 5,9 cm, viš. 4,6 cm. Koper, Vrtna ulica 8, PN 078.
6. Odlomek ostenja amfore okrašen z glavnčnimi potegi; keramika 10YR8/6 rumena; površina: hrapava; sestava: finoizrnat lončarska masa; žganje: oksidacijsko; trdota: trda. Šir. 2,7 cm, viš. 2,2 cm, viš. Koper, Vrtna ulica 2, PN 016.
 7. Vretence; keramika 7,5YR5/8 močno rjava; površina: prašnata; sestava: fina glinena masa; žganje: oksidacijsko; trdota: mehka. Pr. 3,6 cm, viš. 2,5 cm. Koper, Škofijska palača, PN 011.
 8. Odlomek ostenja posode okrašen z valovnico in horizontalnimi plitvimi kanelurami; keramika 10YR5/2 sivo rjava; površina: hrapava; sestava: groboizrnat lončarska masa; žganje: redukcijsko; trdota: trda. Šir. viš. 4,8 cm, viš. 2,5 cm. Koper, Vrtna ulica 8, PN 090.
 9. Odlomek ostenja posode okrašen z valovnico in horizontalnimi plitvimi kanelurami; keramika 10YR5/2 sivo rjava; površina: hrapava; sestava: groboizrnat lončarska masa; žganje: redukcijsko; trdota: trda. Pr. od. 15,0 cm, viš. 3,1 cm. Koper, Vrtna ulica 8, PN 073.
 10. Odlomek hišnega ometa z odtisi vej; keramika 7,5YR6/3 svetlo rjava; površina: hrapava; sestava: groboizrnat lončarska masa; žganje: oksidacijsko. Šir. 6,8 cm, deb. 4,1 cm, viš. 6,0 cm. Koper, Škofijska palača, PN 047.

Zahvala

Arheozoološki segment raziskave je bil financiran s strani ARRS (raziskovalni in infrastrukturni program „Arheološke raziskave“, evidenčna št. P6-0064).

Povzetek

V članku so predstavljene štiri lokacije arheoloških izkopavanj, izvedenih v Kopru med leti 2005 in 2019. Razen Ribiškega trga, so ostale lokacije na visokem osrednjem

delu otoka nad geološko prelomnico. Ta prostor je imel v pozni antiki več skupnih lastnosti. Enotna geološka plast je prekrita z za Koper značilno poznoantično plastjo, z veliko količino organskih ostankov, oglja, flišnatimi kamni in manjšimi apnenčastimi ploščatimi kamni, odlomki antičnega gradbenega materiala, lokalno temno rjavo lončenino, kostmi, ostanki hišic mehkuzcev ter odlomki uvoženih vzhodno mediteranskih in afriških transportnih posod.

Sklepamo lahko na intenzivno poselitev prostora med geološko prelomnico in vrhom otoka v pozni antiki. Glede na različen keramičen material in glede na lesene objekte in zidano arhitekturo, kakor tudi glede različnih prehranjevalnih navad, lahko sklepamo, da je na koprskem otoku v pozni antiki bivalo prebivalstvo različne socialne, morda celo pravne strukture. S predstavitvijo treh najdišč smo odprli več novih vprašanj, povezanih s poselitvenim in grobišnim območjem otoka ter socialno strukturo prebivalstva. Kronološko ta najdišča lahko umestimo v čas med začetkom 5 in koncem 7. stoletja.

Dodaten vpogled v poznoantično materialno kulturo obravnavnih lokacij ter v prehranske navade in strukturiranost lokalne skupnosti v času med 4. in 7. stoletjem ponujajo rezultati analize živalskih ostankov. Analiza prehranskih navad je pokazala na privilegiran jedilnik cerkvenih veljakov. Poseben komentar zasluži jo hišice polžev in/ali školjk v polnilih grobovih z lokacije Škofijska palača. Čeprav gre bržčas za naključne najdbe, ki so se v grobovih znašle kot del zasutja, pa večkrat dokumentirana praksa uporabe tovrstnih predmetov kot grobni pridelek vsaj na načelni ravni vendarle dopušča tudi drugačno razlago.

Summary

The article presents four sites of archaeological excavations carried out in Koper between 2005 and 2019. Except for Ribiški trg, the other sites were located in the high central part of the island above the geological fault and are dated in late antiquity. This area had several common features in Late Antiquity. The uniform geological layer is covered with a typical Late Antique layer, with a large amount of organic remains, charcoal, flysch stones and smaller limestone flat stones, fragments of ancient local pottery, bones, remains of mollusc houses

and fragments of imported Eastern Mediterranean and African transport vessels.

We can conclude that the area between the geological fault and the top of the island was intensively settled in late antiquity. Based on the ceramics finds, wooden and stone architecture, and recognition of the different eating habits, we can conclude that on the island of Koper in Late Antiquity, various social, perhaps even legal status lived.

With the presentation of the three sites, we opened several new issues related to the settlement and cemetery area of the island and the social structure of the population from the 5th to the 7th century.

The results of the analysis of animal remains offer additional insight into the Late Antique material culture of the sites in question, as well as into the eating habits and structure of the local community in the period between the 4th and 7th centuries. An analysis of eating habits pointed to the privileged menu of church dignitaries. The houses of snails and / or shells from the location Škofjska palača deserve special comment in this regard. Although these are probably accidental finds that were found in the graves as part of the burial, the often documented practice of using such objects as a grave appendage, at least on a principled level, still allows for a different interpretation.

Viri in literatura

- Boschin, F. 2011. "Short considerations on the bird remains / Kratke ugotovitve o ptičjih ostankih." V / In Z. Modrijan, T. Milavec. *Poznoantična utrjena naselbina Tonovcov grad pri Kobaridu: Najdbe*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 24: 389–94. Ljubljana: Založba ZRC.
- Bratož, R. 2001. "Koprška Škofija od prve omembe (599) do srede 8. stoletja." V / In *Prispevki z mednarodne znanstvene konference 1400. letnica koprške Škofije in omembe Slovanov v Istri*, Acta Histriae 9 (1): 37–64.
- Car, M., R. Stopar in B. Rijavec. 2005. *Poročilo o georadarskih preiskavah v Kopru: lokacija Pristaniški trg, lokacija Ribiški trg*. Ljubljana: ZVKDS OE Piran (neobjavljeno).

Cunja, R. 1996. *Poznorimski in zgodnj srednjeveški Koper. Arheološko izkopavanje na bivšem Kapucinskem vrtu v letih 1986–1987 v luči drobnih najdb od 5. do 9. Stoletja*. Knjižnica Annales Majora. Koper-Capodistria: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko / Società storica del Litorale.

Cunja, R. 2001. "Poselitvena dinamika in spremembe funkcije nekaterih mestnih prostorov: Primera nekdanjega kapucinskega vrta in samostanske cerkve sv. Klare v Kopru" *Acta Histriae* 9 (2): 295–310.

Cunja, R. 2010. *Iz fibule v fabulo: Fibule iz Istre, s Krasa, iz Notranjske in Posočja med prazgodovino in zgodnjim srednjim vekom*. Koper-Capodistria: Katalog razstave. Pokrajinski muzej Koper.

Frelih, M. 2002. *Koper - Ribiški trg. Rekonstrukcija kanalizacije Ribiškega trga*. Poročilo. Logatec: ZVKDS OE Piran (neobjavljeno).

Guček, M. 2005. "Pomen anonimne arhitekture historičnega mestnega jedra Kopra v prenovitvenih postopkih." *Razprave in članki* 49: 9–48.

Hayes, J. W. 1972. *Late Roman Pottery*. London: The British School in Rome.

Hofman, B. 2005. *Poročilo o arheoloških zaščitnih raziskavah na območju nadomestne gradnje stanovanjskega objekta v Kopru, Vrtna ulica 2, Koper, EŠD 236, parc. št. 615 k.o. Koper*. Poročilo. Ljubljana: ZVKDS OE Piran (neobjavljeno).

Hofman, B. 2006a. *Poročilo o arheoloških zaščitnih raziskavah na lokaciji Ribiški trg Koper, parc.št. 246 k.o. Koper*. Poročilo. Ljubljana: ZVKDS OE Piran (neobjavljeno).

Hofman, B. 2006b. "Koper - arheološko najdišče Koper (Vrtna ulica 2)." *Varstvo spomenikov* 42/05: 65–66.

Hofman, B. 2006c. *Poročilo o arheoloških zaščitnih raziskovanjih ob nadomestni gradnji stanovanjskega objekta na lokaciji*

- Vrtna ulica 8, Koper, parcela št. 592 k.o. Koper, EŠD 236. Poročilo. Ljubljana: ZVKDS OE Piran (neobjavljeno).
- Hofman, B. 2012. *Poročilo o predhodnih arheoloških raziskavah pred rekonstrukcijo in gradnjo objektov na lokaciji Škofija Koper*. Poročilo. Ljubljana: ZVKDS OE Piran (neobjavljeno).
- Hofman, B. 2019. *Poročilo o arheoloških raziskavah v obliki arheološkega dokumentiranja ob gradnji na lokaciji Koper, Ribiški trg 10, II. EŠD 236 Koper-Arheološko najdišče Koper*. Poročilo. Ljubljana: ZVKDS OE Piran (neobjavljeno).
- Horvat, A. 1993. *Poročilo o mineraloških, sedimentoloških in paleontoloških preiskavah vzorcev iz Pretorske palače*. Poročilo. Ljubljana: ZVKDS OE Piran (neobjavljeno).
- Jamnik, P., M. Križnar, in M. Turk. 2013. "Novi podatki o paleolitskih in paleontoloških najdiščih v kamnolomih Črni Kal in Črnotiče nad Koprom." *Arheološki vestnik* 64: 9-25.
- Kajfež, T. in D. Josipovič. 2000. "Prispevek k poznavanju poznoantične in zgodnj srednjeveške uvožene keramike koprškega otoka." *Annales. Analiza istrske in mediteranske študije* 10 (1): 51-62.
- Leben-Seljak, P. 2008. *Antropološko mnenje o skeletih, izkopanih v Kopru leta 2005 in 2006 pod vodstvom arheologinje Barbare Hofman*. Poročilo. Žiri: neobjavljeno.
- Leben-Seljak, P. 2014. *Antropološka analiza skeletov: Koper - Škofija 2014*. Poročilo. Žiri: neobjavljeno.
- Modrijan, Z., in T. Milavec. 2011. *Poznoantična utrjena naselbina Tonovcov grad pri Kobaridu. Najdbe / Late Antique fortified settlement Tonovcev grad near Kobarid: Finds*. Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 24. Ljubljana: Založba ZRC.
- Perko, V. 2000. "Amfore v Sloveniji." *Annales. Analiza istrske in mediteranske študije. Series historia et sociologia* 10 (2): 421-56.
- Perko, V., A. Nestorović, I. Žižek, N. Magajna, M. Kunstelj, V. Tratnik, D. Badovinac, Š. Čelan, in A. Arih. 2012. "Fiat lux! Rimskodobna svetila in oljenke iz Slovenije." V / *In Ex Oriente lux. IV. Mednarodni kongres raziskovalcev svetil: ILA. Ptuj 15. do 19. maj 2012*: 23-85. Ptuj: Konferenčni zbornik. Pokrajinski Muzej Ptuj Ormož.
- Petrucchi, G. 2007. "Analisi dei resti faunistici." V / In C. Morselli (ur./ ed.), *Trieste antica: Lo scavo di Corsada: I materiali*, 511-59. Trieste: Editreg.
- Petrucchi, G. 2017. "La malacofauna della villa romana di San Simone (Izola-Isola, Slovenia): I ritrovamenti degli scavi 2008-2011." V / In S. Groh, H. Sedlmayer, *Otium cum dignitate et negotium trans mare: La villa marittima di San Simone (Simonov zaliv) in Istria (Slovenia)*. Ricerche: series maior 7: 178-83, Bologna.
- Pleterski, A. 2008. *Zgodnj srednjeveška naselbina na blejski Pristavi: Najdbe / Frühmittelalterliche Siedlung Pristava in Bled: Funde*. Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 14, Ljubljana: Založba ZRC.
- Snoj, D., in M. Novšak. 1992. "Piran - Sv. Jurij." *Varstvo spomenikov* 34: 265-72.
- Šašel, J. 1974 (1976). "Koper-Capodistria." *Arheološki vestnik* 25: 446-61.
- Toškan, B. 2013. "Domače govedo v romaniziranem jugovzhodnoalpskem prostoru: arheozoološki pogled." *Keria* 15 (1): 35-71, 200-01.
- Toškan, B. 2015. "Sejati ali ne sejati, to je tu vprašanje : o pomenu drobnih živalskih najdb v arheo(zoo)logiji." *Arheo* 32: 65-81.
- Toškan, B. 2020. "Živalski ostanki / Animal remains." V / In S. Ciglenečki, Z. Modrijan, T. Milavec, *Korinjski hrib in poznoantične vojaške utrdbe v Iliriku / Korinjski hrib and late antique military forts in Illyricum*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 39: 159-69, Ljubljana: Založba ZRC.

- Toškan, B., in J. Dirjec 2011. "Sesalska makrofavna / Mammalian macrofauna." V / In Z. Modrijan, T. Milavec, *Poznoantična utrjena naselbina Tonovcov grad pri Kobaridu: Najdbe / Late antique fortified settlement Tonovcov grad near Kobarid: Finds*. Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 24: 303–88, Ljubljana: Založba ZRC.
- Trenz, A., E. Lazar in M. Guštin. 2011. "Pregled arheoloških raziskav v mestnem jedru Kopra." V M. Guštin (ur.) *Urbana arheologija Kopra*. Annales Mediterranei 99-136. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales.
- Zanier, K. 2011. "Arheološke raziskave na Ribiškem trgu v Kopru." V M. Guštin (ur.) *Urbana arheologija Kopra*. Annales Mediterranei 65-72. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales.
- Žerjal, T. 2008. *Rimska vila rustika v luči drobnih najdb: primer najdišča Školarice pri Spodnjih Škofijah*. Doktorska disertacija, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za arheologijo. Neobjavljeno.